

Savaşın ortak yönetime

1 Cephe dışındaki kanıt

I. Dünya Savaşı'nın sivil yaşamla ilişkisini tartışmak için aşağıdaki kurmaca şehir verileri hazırlanmıştır. Sayılar gerçek bir Osmanlı şehrinin istatistiği değildir. Buğdayın bir bölümü şehir dışından gelmektedir.

	Savaş öncesi	Savaş sırasında
Yerel buğday üretim endeksi	100	100
Şehre gelen dış buğday (birim)	40	15
Sivil taşımaya ayrılan vagon	20	8
Buğday fiyat endeksi	100	160

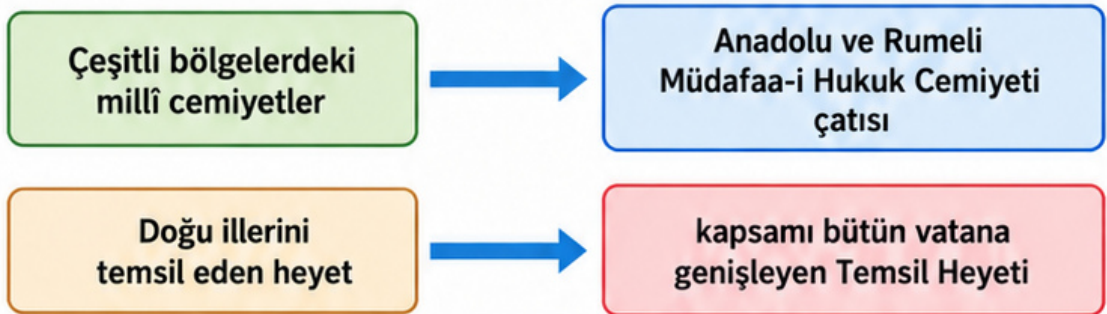
Başka mal, şehir ve yılların kaydı yoktur.

Hangi açıklama, kartları birlikte kullanır ve kanıtın sınırını korur?

- A) Yerel üretim değişmediğinden savaşın sivil ekonomiye etkisi olmamıştır.
- B) Fiyat yükseldiğinden yerel üretim de aynı oranda artmış olmalıdır.
- C) Üretim sabitken ulaşım ve dış tedarikteki daralma fiyat baskısıyla ilişkili olabilir.
- D) Vagon sayısı azaldığı için buğdayın tamamı kesin olarak orduya gönderilmiştir.
- E) Bir şehirdeki fiyat değişimi bütün Osmanlı şehirlerinin aynı durumda olduğunu kanıtlar.

2 Temsilin kapsamı

Bir araştırma grubunda Sivas Kongresi'nin örgütlenmeye etkisi tartışılıyor. Öğrenciler, kararların yalnız alındığı kenti mi yoksa daha geniş bir alanı mı kapsadığını aşağıdaki ilişkilerle sinayacaktır.

Şema alınan kararları gösterir; her yerde uygulanma düzeyini ölçmez.

Hangi sonuç ve sınır birlikte doğrudur?

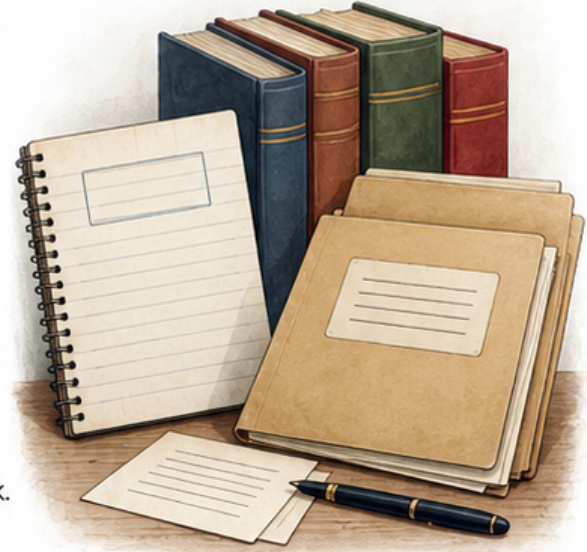
- A) Kararlar Sivas'ta alındığı için yalnız Sivas'taki direnişi ilgilendirir.
- B) Ortak çatı, tüm yerel çalışmaların aynı gün tamamen sona erdiğini kanıtlar.
- C) Temsil kapsamı değişmediği hâlde yalnız cemiyetin adı değişmiştir.
- D) Temsil genişlediğinden her bölgedeki uygulama ve başarı aynı olmuştur.
- E) Ortak yönetim ve temsil alanı genişlemiştir; uygulama düzeyi ayrıca incelenmelidir.

3. Biyografide bağlantıyı kurmak

Mustafa Kemal'in düşünce gelişimini inceleyen bir sergi; okul eğitimi, okuduğu eserler, görev yerleri ve döneminin siyasi sorunlarını ayrı dosyalarda toplar. Küratör, bir düşüncenin oluşumunu açıklarken bu dosyalar arasındaki ilişkiyi göstermek ister.

Hangi yöntem bu amaca en uygundur?

- A) Sadece son görev yerini seçip önceki bütün yaşantıları etkisiz saymak.
- B) Aynı okula giden herkesin aynı siyasi görüşte olduğunu varsaymak.
- C) Okunan eser sayısını düşüncelerin doğruluğunun kesin ölçüsü yapmak.
- D) Bir düşüncenin farklı dönemlerdeki ifadelerini eğitim, okuma ve görev bağlamlarıyla karşılaştırmak.
- E) Sonraki başarıları çocukluktaki her olayın zorunlu sonucu olarak yazmak.

4. Aynı soruna farklı çözüm

Osmanlı'nın dağılma sorununa ilişkin düşünce akımlarını karşılaştıran öğrenci iki özgün özet yazar: K, farklı toplulukları ortak Osmanlı vatandaşlığı etrafında birleştirmeyi; L, Türk dili ve kültürü çevresinde millî bilinci güçlendirmeyi öne çıkarır. Bunlar tarihî alıntı değildir.

Özetlerle birlikte doğru olan yorum hangisidir?

- A) K Türkçülük, L Osmanlıcılıktır; ikisi de aynı vatandaşlık tanımını kullanır.
- B) K Osmanlıcılık, L Türkçülüktür; ortak soruna farklı birlik temelleri önerirler.
- C) K Batıcılık, L İslamcılıktır; özetlerin temelinde yalnız dinî birlik vardır.
- D) İki özet de yalnız askerî araçları ele aldığı için fikir akımı sayılamaz.
- E) K ile L aynı sorunu ele aldığından önerilerinin içeriği de özdeştir.

5. Cephe raporunun dışındaki belge

I. Dünya Savaşı'nı inceleyen bir araştırmacı yalnız muharebe raporlarına bakarak bir bölgedeki bütün savaş yükünü açıklamak ister. Başka dosyalarda hastanelerin personel ihtiyacı, ailelerin geçim başvuruları ve tarım iş gücündeki değişim bulunmaktadır.

Araştırmaya hangi düzenleme en çok katkı sağlar?

- A) Muharebe raporlarını daha büyük harfle yazıp diğer dosyaları kapsam dışı saymak.
- B) Aile başvurularının sayısını kazanılan muharebelerin sayısı ile aynı birim kabul etmek.
- C) Tarım kaydı varsa bölgedeki muharebe bilgisinin artık gereksiz olduğunu kabul etmek.
- D) Hastane dosyasını yalnız bina mimarisi açısından ele alıp insan ihtiyacını incelememek.
- E) Askerî olayları sağlık, geçim ve üretim kayıtlarıyla ilişkilendirerek savaşın farklı alanlardaki yükünü incelemek.

6. Ateşkesin anlam sınırı

Mondros Mütarekesi 30 Ekim 1918’de imzalandı. Bir öğrenci, ateşkesi kalıcı siyasi uzlaşmayla aynı sayıp işgalleri ve sonrasındaki direnişi incelemenin gereksiz olduğunu savunur.

Hangi karşılık bu düşüncedeki temel sorunu açıklar?

- A) Çatışmayı durdurma düzenlemesi, siyasi sorunların adil ve kalıcı biçimde çözüldüğü anlamına gelmez; sonraki gelişmeler ayrıca incelenmelidir.
- B) Ateşkes tarihi biliniyorsa bütün tarafların aynı amacı taşıdığı sonucuna varılır.
- C) Savaşın sona ermesi sonraki bütün olayların yalnız ekonomik olduğu anlamına gelir.
- D) Ateşkes metninin varlığı, sonraki yerel kayıtların tarihsel değerini ortadan kaldırır.
- E) Sonraki direnişin varlığı, ateşkes belgesinin hiç imzalanmadığını gösterir.

7. Yerel güçten ortak düzene

Kuvay-ı Millîye’nin örgütlenme sorunlarını anlamak için kurmaca bir model hazırlanır. İki yerel grup, birbirinden habersiz aynı köyden malzeme istemektedir. Komşu köyün ihtiyacı ise kayda geçmemiştir. Amaç, yerel desteği koruyarak kaynakları ortak ihtiyaçlara göre düzenlemektir.

Hangi çözüm amaca en uygundur?

- A) İki grubun da aynı köyden bağımsız isteklerini artırmak.
- B) Bütün köylerin ihtiyaçlarının aynı olduğunu varsayıp kayıt tutmamak.
- C) Ortak kayıt ve karar düzeni kurup yerel temsilcilerden ihtiyaç bilgisi almak.
- D) Yalnız en çok malzeme isteyen grubun isteğini ölçüt almak.
- E) Yerel bilgiye başvurmadan bütün kaynakların aynı yerde toplandığını varsaymak.

8. Yardımın koşulunu okumak

Millî bağımsızlık düşüncesi için hazırlanan kurmaca tartışmada iki dış destek önerisi vardır. K, teknik malzeme sağlar ve ülkenin karar yetkisine müdahale etmez. L, aynı malzemeyi dış politikanın destek veren devletçe belirlenmesi koşuluyla sağlar.

Yalnız karar yetkisinin korunması ölçütüyle hangi yorum uygundur?

- A) Malzeme miktarı aynıysa iki önerinin siyasi anlamı da aynıdır.
- B) K dışarıdan geldiği için karar yetkisini mutlaka devreder.
- C) L malzeme sağladığı için karar yetkisi koşulu incelenemez.
- D) K ile L eşdeğer değildir; L’nin koşulu siyasi bağımsızlıkla çelişir.
- E) Her iki öneri de teknik olduğu için dış politika koşulu önemsizdir.

9. Karar anı ile sonraki sonucu ayır

Osmanlı'nın I. Dünya Savaşı'na katılımını inceleyen öğrenci, sonuçları bildiği için karar anındaki güvenlik kaygılarını ve ittifak arayışlarını önemsiz sayar. Öğretmeni, dönemin kararlarını o sırada bilinen bilgilerle de değerlendirmesini ister.

Hangi araştırma adımı bu uyarıya uygundur?

- A) Karar öncesi diplomatik seçenekleri ve tehdit değerlendirmelerini, sonraki sonuçlardan ayrı tarihleyip karşılaştırmak.
- B) Sadece savaşın son haritasından karar vericilerin bütün bilgilerini çıkarmak.
- C) Sonuç başarısızsa karar anında hiçbir tehdit algısı bulunmadığını kabul etmek.
- D) İttifak arayışı varsa siyasi tercih ve askeri gelişmeleri etkisiz saymak.
- E) Karar sonrasındaki her belgeyi karar öncesinde biliniyormuş gibi kullanmak.

10. Sınır değişirken gündelik bağ

I. Dünya Savaşı sonrasındaki dönüşümü anlamak için kurmaca bir yerleşme modeli kurulur. Yeni siyasi sınır, önceden aynı yönetimde olan pazar ile üretici köylerini ayırır. Ticaret bağı sürmekte, fakat geçiş işlemleri değişmektedir.

Model hangi incelemeyi gerekli kılar?

- A) Yeni sınırın eski ticaret bağlarını aynı gün bütünüyle yok ettiğini kabul etmeyi.
- B) Ticaret sürdüğü için siyasi sınırın hiç değişmediğini varsaymayı.
- C) Pazarın ürünlerinin tamamının artık aynı köyde üretildiğini söylemeyi.
- D) Geçiş işlemleri değiştiği için insanların dilinin de zorunlu değiştiğini ileri sürmeyi.
- E) Siyasi sınır değişiminin ekonomik bağlantılar ve gündelik hareketler üzerindeki etkisini araştırmayı.

11. Fikirleri vurguya göre eşleştir

Özgün özetler: K, bütün Osmanlı unsurlarında ortak vatandaşlık; L, Müslüman topluluklar arasında dayanışma; M, Türk dili ve kültürü çevresinde millî bilinç; N, Batı'nın bilim ve kurumlarından yararlanarak yenileşme.

Akımlar: Osmanlıcılık, İslamcılık, Türkçülük, Batıcılık.

Özetleri akımlarla eşleştir. Aynı dönemin sorunlarına yanıt aramalarının, bütün önerilerini aynı yapmadığını bir örnekle açıkla.

12. Mecliste düşünce ile karar

TBMM'nin ilk dönemini araştıran bir öğrenci, bir milletvekilinin konuşmasını bulur. Konuşmanın sonunda öneri vardır; fakat oylama ve karar kaydı bu sayfada yoktur. Öğrenci öneriyi “Meclisin kesin kararı” diye sergiye yazar.

Sergi metnini doğrulamak için ne yapılmalıdır?

- A) Konuşma Mecliste yapıldığı için her cümleyi kanun saymak.
- B) Konuşmanın uzunluğundan kabul oyu sayısını hesaplamak.
- C) Konuşmayı görüş/öneri olarak tanımlayıp aynı konunun oylama ve karar kayıtlarını aramak.
- D) Öneri bulunmasını bütün üyelerin aynı görüşte olduğunun kanıtı saymak.
- E) Karar kaydı sayfada olmadığı için konuşmacının hiç bulunmadığını kabul etmek.

13. Olay sırası ile düşüncenin gelişimi

Kartlar: K, 23 Nisan 1920 TBMM'nin açılması; L, 22 Haziran 1919 Amasya Genelgesi; M, 4 Eylül 1919 Sivas Kongresi'nin başlaması; N, 23 Temmuz 1919 Erzurum Kongresi'nin başlaması. Kartlar temsil ve ortak irade düşüncesinin izlenmesinde kullanılacaktır.

Kartları kronolojik sıraya koy. Sıralamanın, tek başına her olayın bütün sonuçlarını açıkladığını söylemek neden doğru değildir?

14. Dayanışmanın kayıttaki karşılığı

Savaşta sivil emeği düşünmek için kurmaca bir atölye kaydı hazırlanır. 12 gönüllü ilk gün 4'er saat, ertesi gün 8 gönüllü 6'şar saat çalışır. Yapılan ürün sayısı, işin türü ve çalışanların koşulları kayıta yoktur.

“Toplam çalışma süresi ilk gün ____, ikinci gün __ kişi-saattir.” cümlesini tamamla. Eşit kişi-saatın neden eşit üretim veya eşit güçlük kanıtı olmadığını açıkla.

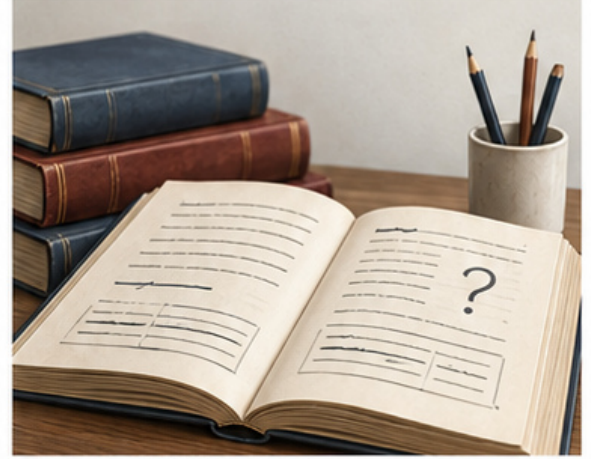

15. Okumak ile benimsemek

Mustafa Kemal'in okuma dünyasını araştıran öğrenci, bir kitabın okunduğuna ilişkin kayıt bulur. Kitabın bazı sayfalarında sorular ve karşı görüş notları da vardır. Öğrenci, okunan eserdeki bütün düşüncelerin aynen benimsendiğini ileri sürer.

Hangi değerlendirme en uygundur?

- A) Bir kitap okunmuşsa karşı notların hiçbir tarihsel anlamı yoktur.
- B) Okuma kaydı esere temas edildiğini gösterir; soru ve karşı notlar seçici/eleştirel değerlendirme olabileceğini düşündürür.
- C) Soru notu varsa kitap hiç okunmamış sayılmalıdır.
- D) Her karşı not, eserin bütün görüşlerinin bütünüyle reddedildiğini kanıtlar.
- E) Kitabın sayfa sayısı, hangi görüşlerin benimsendiğini kesin gösterir.

16. Savaş sonrasında dönüşü karşılaştır

Savaş sonrası yaşam için hazırlanmış kurmaca iki hane öyküsünde A ailesi evine dönebilir ancak işini kaybetmiştir. B ailesinin işi sürmektedir fakat konutuna erişemediği için başka yerde yaşamaktadır. Öğrenci, "Savaş bitti; iki aile için de eski yaşam aynen geri geldi." der.

Bu cümleyi iki hanenin farklı koşullarını koruyarak düzelt. Normalleşmeyi izlemek için iki gösterge öner.

17. Temsilin bilgisi nereye gidiyor?

Millî Mücadele'de ortak karar ihtiyacını düşünmek için kurmaca kurul modeli kurulur. Yerel temsilciler ihtiyaçları merkeze bildirir; merkez kararlarını yalnız temsilcilere yollar. Köylerde kararların anlaşılmadığı görülür. Amaç, temsil ilişkisini ve kararların uygulanabilirliğini güçlendirmektir.

Bilginin iki yönde işlediği bir düzen öner. Yalnız karar göndermenin neden yeterli olmadığını açıkla.

18. Belgenin güvenilirliğini sınamak

Bir internet paylaşımı, kaynağını göstermediği bir sözü Mustafa Kemal'in öğrencilik yıllarına bağlar. Görselde yalnız bir portre vardır. Başka bir katalog, sözün farklı biçimlerinin çok sonra yayımlanan metinlerde bulunduğunu belirtir. Gerçek söz metni bu soruda verilmemektedir.

Bu sözü öğrencilik yıllarının kanıtı olarak kullanmadan önce hangi üç kontrolü yaparsın? Portre ile kaynak arasındaki farkı açıkla.

19. Sorunların birbirini etkilemesi

Osmanlı'nın son dönemini anlamak için kurmaca bir ilişki modeli verilir: toprak kaybıyla bazı vergi gelirleri azalır; yeni göçmenlerin yerleşme ihtiyacı kamu giderini artırır; kaynak yetersizliği bazı hizmetlerin gecikmesine yol açabilir. Bu, dönemin bütün nedenlerini veren bir model değildir.

Siyasi, ekonomik ve toplumsal boyutları birbirine bağlayan iki ilişkiyi açıkla. Modelin dışında kalıp sonucu etkileyebilecek bir etken öner.

20. Sergide iddia ve kanıt

Savaşın sonuçları sergisinde iki iddia vardır: I, siyasi sınırlar değişmiştir; II, bütün hanelerin yaşam koşulları aynı biçimde düzelmiştir. Elde karşılaştırılabilir iki dönem haritası ve yalnız bir ailenin anısı bulunmaktadır.

Her iddianın eldeki kaynaklarla ne ölçüde desteklenebileceğini ayrı ayrı yaz. II için araştırmayı nasıl genişletirsin?

